

Nr 373.

Av herr Lundgren, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till religionsfrihetslag m. m.

De kloster som tidigare funnos i vårt land avvecklades i samband med reformationen, och det sista av dem, klostret i Vadstena, nedlades år 1595 efter beslut av riksdagen i Söderköping. Sedan dess ha kloster icke varit tillåtna i vårt land. Enligt nu gällande bestämmelser — kungl. förordningen den 31 oktober 1873 angående främmande trosbekännare — må munk- eller nunneorden eller kloster ej i riket inrättas.

Orsaken till att klosterväsendet avvecklades i vårt land var icke endast att detta strede mot den augsburgska trosbekännelsen, vilken vid Uppsala möte blev antagen såsom grundläggande bekännelse för svenska kyrkan, utan i lika hög grad beroende därpå att oåterkalleligheten i de avlagda klosterlöftena ansågs strida mot den samvetsfrihet, som den evangelisk-lutherska åskådningen på sitt sätt ville slå vakt om.

Såsom framgår av redogörelsen för ordnar och kongregationer i föreliggande proposition fordras för medlemskap i egentliga ordnar bland annat högtidliga löften, "vota solemnia". Dessa löften grundlägga ett för båda parter oupplösbart band mellan löftesgivaren och orden. Enligt den kanoniska rätten är en handling som företages i strid mot dessa högtidliga löften, vilka anses såsom av Gud givna, att betrakta som en nullitet. Skulle exempelvis äktenskap ingås av en katolik som genom vota solemnia är bunden vid en orden, är detta ur romersk-katolsk synpunkt ogiltigt.

Dissenterkommittén föreslår att förbudet mot att inrätta munk- eller nunneorden eller kloster skall upphävas och ersättas med en bestämmelse, enligt vilken kloster må inrättas endast med Konungens tillstånd och på de villkor Konungen föreskriver. Kommitténs ordförande, friherre Nordenskjöld, är dock i denna fråga av skiljaktlig mening och anser att tillstånd bör fordras icke endast för kloster utan även för ordnar och kongregationer och därmed likartade religiösa sammanlutningar samt att de i betänkandet särskilt nämnda villkoren, nämligen att icke någon före viss ålder skall få upptagas i kloster eller avlägga klosterlöften samt att den som önskar utträda ur kloster skall kunna göra så oberoende av den tid löftena avse och utan att hinder däremot reses, böra inflyta i lagen och göras tillämpliga för samtliga här avsedda organisationer och hos dem brukade löften.

Såsom framgår av redogörelsen för de avgivna yttrandena i propositionen s. 111—112 ha de flesta remissinstanser i huvudsak anslutit sig

till den av kommitténs ordförande uttalade särskilda meningen att tillstånd bör fordras icke endast för kloster utan även för ordnar, kongregationer och därmed likartade religiösa sammanslutningar samt att villkoren om ålder för inträde och om reglerna för utträde böra inflyta i lagen. *Domkapitlet i Uppsala* anser att det bör vara angivet i lagen att eviga löften enligt svensk rättsuppfattning icke få anses obetingat giltiga för all framtid och att klostren äro förbjudna att utan Kungl. Maj:ts medgivande mottaga större förmögenheter genom donationer eller testamenten. *Teologiska fakulteten i Uppsala* framhåller, att de eviga löfena innebära att egendom som ordensmedlem erhåller efter avgivande av sådant löfte skall tillfalla klostret, och föreslår, att Kungl. Maj:t skall stipulera uttryckligt förbud mot angivande av sådan förhandsförbindelse. Fakulteten anför att det från enskild och allmän synpunkt ligger något icke helt tilltalande i tanken att svenska miljonförmögenheter automatiskt på grund av antydda klosterföreskrifter skulle kunna övergå i klostrens ägo.

Upphävandet av det ovillkorliga klosterförbudet avstyrkes av ett stort antal av de myndigheter och sammanslutningar som avgivit yttrande över förslaget. Så är fallet med *överståthållarämbetet, länsstyrelsen i Örebro län, Evangeliska fosterlandsstiftelsen, Missionsällskapet Bibeltrogna Vänner* samt *reservanter inom juridiska fakulteten och större akademiska konsistoriet i Lund*. *Reservanterna i juridiska fakulteten i Lund* framhålla att i Schweiz, där man har ett rikhaltigare material för bedömandet av klosterfrågan än i vårt land, nya kloster ej må inrättas och en gång nedlagda återställas. Överståthållarämbetet framhåller, att isoleringen i kloster och klostermedlemmarnas lydadsplikt hindra fritt meningsutbyte och att på grund härav medlemmarna icke danas med sådan förmåga till självständigt tänkande som är förutsättningen för en utvecklad demokrati. *Länsstyrelsen i Örebro län* anser att klosterväsendet ej är förenligt med religionsfrihetens idé.

Juridiska fakulteten i Uppsala erinrar om att gällande bestämmelser ej utgöra hinder för ordensmedlemmar att här i Sverige vara verkamma och föra ett gemensamt liv utan endast ett hinder för den rättsliga avspärrningen från samhället. Fakulteten ifrågasätter därför om klosterförbudets upphävande kan betraktas som ett grundat religionsfrihetskrav.

Det för vår tid stötande i klosterväsendet och som gör att vissa betänkligheter måste resas mot ett upphävande av förbudet att i vårt land inrätta kloster ligger främst i den isolering av den enskilde individen som klosterlivet medför och det hinder för ett fritt meningsutbyte som måste följa därmed. Klosterlivet kan icke vara förenligt med en sund demokrati, som förutsätter debatt om alla problem. Det ger icke heller möjlighet för den isolerade att få dessa belysta ur olika synpunkter.

Även klosterlöften såsom i princip eviga måste anses stötande för vår tids uppfattning. Visserligen äro dessa löften, såsom föredragande departementschefen framhållit, icke bindande enligt svensk lag. Sålunda kan enligt svensk rättsuppfattning till exempel ett fattigdomslöfte icke medföra, att den som avlagt detta blir oförmögen att förvärva egendom eller disponera över vad han äger, och ett kyskhetslöfte utgöra äktenskapshinder. I praktiken är förhållandet dock ett annat. Med den isolering som klostermedlemmen är utsatt för och den andliga press som följer därmed torde han eller hon sakna möjlighet att mot klosterledningens önskan göra sin vilja gällande även om de avgivna löfena icke äro juridiskt bindande.

Av dessa och andra skäl anser jag att det nu rådande klosterförbudet icke bör upphävas. Enligt min uppfattning bör därför paragraf 3 i den föreslagna religionsfrihetslagen innehålla ett förbud mot inrättande av kloster. Detta torde kunna ske genom att ifrågavarande paragraf erhåller följande lydelse: "Kloster må ej i riket inrättas".

På grund av det sålunda anförda får jag hemställa,

att riksdagen måtte för sin del antaga följande lydelse av paragraf 3 i Kungl. Maj:ts förslag till religionsfrihetslag:

§ 3.

Kloster må ej i riket inrättas.

Stockholm den 29 mars 1951.

P. G. Lundgren.
